

Проблема судових помилок в умовах демократизації правосуддя: глобалізаційно-цифровий вимір

Жаровська Ірина¹

Опубліковано	Секція	УДК
30.01.2026	Право	347.9:004:341.1.8

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.19630583>

Анотація. Стаття присвячена висвітленню проблеми наявності судових помилок при здійсненні правосуддя. Особливу увагу автором приділено аналізу існування судових помилок в умовах демократизації правосуддя у світлі глобалізації та трансформації цифрового суспільства.

Звернено увагу, що рівень громадської довіри до судочинства безпосередньо залежить від доброчесності суддів, дотримання принципів незалежності, що значно мінімізує судові помилки та сприяє ефективному правосуддю. Автором позиціоновано, що судові помилки виступають одним із ключових індикаторів дисфункцій у системі правосуддя та репрезентує об'єктивно-суб'єктивну природу їх здійснення.

Також у статті вказується, що в умовах воєнного стану в Україні об'єктивні чинники, зокрема нормативна невизначеність, швидке нормотворення, ресурсні обмеження та безпекові ризики, істотно ускладнюють правозастосування. Доведено, що водночас суб'єктивні аспекти, пов'язані з рівнем професійної підготовки, правової культури та доброчесності представників судової влади, залишаються визначальними для якості судових рішень. Сукупність цих факторів формує сучасні виклики для забезпечення ефективного судового захисту прав і свобод людини.

Констатовано, що мінімізація судових помилок потребує комплексного підходу, що охоплює удосконалення законодавства, підвищення професійних стандартів суддів та інших учасників процесу, а також впровадження міжнародних правових стандартів і практик. Звернено увагу, що важливу роль у цьому відіграють інституційні механізми контролю, практика міжнародних судових органів та цифровізація правосуддя, зокрема використання технологій штучного інтелекту для підвищення точності й ефективності юридичних процедур.

У статті зроблено висновок, що у контексті демократичного розвитку держави та європейської інтеграції України забезпечення належного рівня правосуддя, запобігання судовим помилкам і зміцнення довіри суспільства до судової влади є стратегічними пріоритетами, що визначають стабільність правопорядку та гарантії реалізації фундаментальних прав людини.

---

¹ Д.ю.н., професор кафедри теорії та філософії права, конституційного та міжнародного права Національного університету «Львівська політехніка»
ел. пошта irazhar@ukr.net,
ORCID 0000-0003-3821-8120

Ключові слова: судова помилка, правосуддя, демократія, глобалізоване суспільство, електронне правосуддя, воєнний стан, громадські та політичні права, європейські принципи, публічна влада, процесуальна діяльність судів, правова культура, добросовісність.

**The problem of judicial errors in the conditions of democratization of justice:
globalization and digital dimension**

Abstract. The article is devoted to highlighting the problem of the presence of judicial errors in the administration of justice. The author pays special attention to the analysis of the existence of judicial errors in the conditions of democratization of justice in the light of globalization and transformation of the digital society.

Attention is drawn to the fact that the level of public trust in the judiciary directly depends on the integrity of judges, adherence to the principles of independence, which significantly minimizes judicial errors and contributes to effective justice. The author positions that judicial errors are one of the key indicators of dysfunctions in the justice system and represent the objective-subjective nature of their implementation.

The article also indicates that in conditions of martial law in Ukraine, objective factors, in particular regulatory uncertainty, rapid rule-making, resource limitations and security risks, significantly complicate law enforcement. It is proven that at the same time, subjective aspects related to the level of professional training, legal culture and integrity of representatives of the judiciary remain decisive for the quality of judicial decisions. The combination of these factors forms modern challenges for ensuring effective judicial protection of human rights and freedoms.

It is stated that minimizing judicial errors requires a comprehensive approach that includes improving legislation, raising the professional standards of judges and other participants in the process, as well as implementing international legal standards and practices. It is noted that an important role in this is played by institutional control mechanisms, the practice of international judicial bodies and the digitalization of justice, in particular the use of artificial intelligence technologies to increase the accuracy and efficiency of legal procedures.

The article concludes that in the context of the democratic development of the state and the European integration of Ukraine, ensuring an adequate level of justice, preventing judicial errors and strengthening public trust in the judiciary are strategic priorities that determine the stability of the rule of law and guarantees the implementation of fundamental human rights.

Keywords: miscarriage of justice, justice, democracy, globalized society, e-justice, martial law, civil and political rights, European principles, public authority, procedural activities of courts, legal culture, integrity.

Вступ

Постановка проблеми. Демократизація публічної влади є євроінтеграційною вимогою та пріоритетом сучасного суспільства. Безумовно, що судова влада у механізмі стримування та противаг відіграє пріоритетне значення, тому акцент суспільного розвитку на умовах справедливості вимагає адаптування публічної, та, особливо, судової влади до європейських умов правосуддя.

Судові помилки є прогалиною функціонування правосуддя та мають бути мінімізовані при ефективному функціонуванні судової системи. Захист прав та свобод людини, її законних інтересів в демократіях являються вагомим цінністю. Вказане зумовлює необхідність акценту науковців, суспільства, самоврядних органів судової системи до вирішення проблеми судових помилок при здійсненні правосуддя, що підвищить рівень добросовісності суддів та рівень правової культури громадськості.

Слід також вказати, що наявність судових помилок свідчить про проблеми не тільки в судовій владі, а загалом може демонструвати прогалини та недоліки в діяльності всього правоохоронного механізму, навіть публічної влади загалом. Також велика кількість судових помилок свідчить про відсутність дієвих органів громадського контролю за судовою владою, що первинно зумовлює відсутність відстоювання у державі ідеалів демократизму та верховенства права.

Стан дослідження. Судочинство, судова реформа та ефективне функціонування судової влади досліджували у своїх доробках багато науковців, серед них І.Личенко, Т.Міхайліна, Н.Ортинська, Н.Лесько та інші. Аспекти доброчесності представників судового корпусу також актуалізується в дослідженнях представників української школи права. Такі проблеми аналізували В.Ковальчук, О.Котуха, Р.Матвіїв та інші науковці. Разом з тим проблематика судових помилок розкривається в сучасних дослідженнях досить рідко. Окремі праці належать А.Субботу, Д.Белову, Н.Бортник, але слід зауважити що вони мають фрагментарний характер. Тому звертаємо увагу на затребуваності дослідження інституту судових помилок як деструктивного явища в сучасному правозахисному механізмі державності.

Метою дослідження є аналіз проблеми існування судових помилок в умовах демократизації правосуддя у світлі глобалізації та трансформації цифрового суспільства.

Результати

Рівень довіри громадян до судової влади, правова культура суспільства безпосередньо залежить від ефективності правосуддя та складається з соціального сприйняття значущості та справедливості органів судової влади, її представників.

Доброчесність – це одна з ключових вимог для представників органів публічної влади, зокрема суддів. Імплементация принципу доброчесності суддів як ключового чинника функціонування правосуддя передбачена міжнародними та європейськими стандартами та репрезентує затребувану вимогу громадянського суспільства. Особливо актуалізується проблематика ефективності правосуддя без суттєвих судових помилок в умовах тієї геополітичної реальності в яких перебуває Україна, адже воєнний стан та загрози онтологічного характеру радикально змінили мислення пересічного члена суспільства та абсолютизували потребу реальності механізму судового захисту.

Суд виступає гарантом захисту прав людини, особливо вагомо – громадських та політичних прав. Демократизм вимагає відкритості, незалежності судової влади, але разом з тим впровадження дієвого інституту громадської участі.

Вагомість для функціонування правосуддя викорінення судових помилок першочергово пов'язане з роллю судової влади в демократичній державі. М. Пікраменос в цьому переконливо аргументує, що «судова влада гарантує основоположний принцип верховенства права та забезпечує правовий захист кожної особи судами, які відповідають за належне застосування закону неупередженим, справедливим, об'єктивним та ефективним чином. Незалежність та неупередженість судової влади є важливими передумовами для здійснення правосуддя. Суди визнаються громадськістю як належний форум для встановлення юридичних прав та обов'язків і вирішення спорів» [1].

Водночас, наявність суттєвих судових помилок є фактором прямого свідчення відсутності реального демократичного перетворення влади, котрі вимагаються європейськими принципами.

Іноземні науковці аргументують, що «належне здійснення правосуддя є важливим елементом функціонування будь-якої правової держави, що представляє собою мету національної безпеки крізь призму наслідків та дисфункцій, які воно може створювати

на рівні суспільства, а також фундаментальним стовпом у забезпеченні правосуддя відповідно до закону. Саме тому держава має головний обов'язок організувати діяльність судових органів, нести відповідальність у разі порушення цієї місії, враховуючи той факт, що помилки, допущені під час здійснення правосуддя, мають серйозні наслідки для основних прав і свобод громадян»[2].

У цьому контексті особливого значення набуває забезпечення громадських і політичних прав людини, які є фундаментальною складовою демократичного суспільства та безпосередньо залежать від ефективності здійснення правосуддя. Судові помилки можуть призводити до неправомірного обмеження або порушення таких прав, як право на свободу вираження поглядів, право на мирні зібрання, участь в управлінні державними справами, а також право бути обраним і брати участь у виборчих процесах. У випадках неправосудних рішень виникає ризик дискредитації політичних опонентів, переслідування активістів або обмеження діяльності інститутів громадянського суспільства, що є несумісним із принципами демократизму та верховенства права.

Крім того, судові помилки у сфері захисту громадських і політичних прав мають особливо небезпечний характер, оскільки їх наслідки виходять за межі індивідуального порушення і можуть впливати на функціонування демократичних інститутів загалом. Вони підривають довіру громадян до виборчих процесів, легітимності публічної влади та здатності держави гарантувати справедливий судовий захист. У зв'язку з цим забезпечення ефективних механізмів запобігання судовим помилкам у цій сфері є необхідною умовою збереження демократичного ладу, розвитку правової культури та утвердження конституційних гарантій прав і свобод людини.

Наявність судових помилок має як об'єктивну, так і суб'єктивну природу.

На нашу думку, до об'єктивних чинників в сучасних умовах можна віднести недоліки, особливо прогалини в законодавстві, нормативну невизначеність, складність правозастосовної практики та інфраструктурно-безпекові питання, що ускладнюють належне правосуддя.

В умовах війни виникає багато питань правового характеру, які мають особливу новизну та їх регулювання та правозастосування не має сформованої форми. Часто нормотворення має прискорений характер, що супроводжується прогалинами та колізіями у правовому регулюванні. Вказане зумовлює зростання кількості судових помилок. Дослідники іноземної школи права тільки припускають на основі польових експериментів, що «прийняття судових рішень, як окремих випадків прийняття рішень в умовах невизначеності, створює певні труднощі»[3], проте, на жаль, національні судді знають що в реальності означає здійснювати правосуддя в екстремальних, військових умовах.

Нині суди функціонують при обмеженій ресурсній базі, що стосується як самої інфраструктурної сфери так і представників судового корпусу, фінансово-економічного критерію. Постійні загрози безпеці стали перманентним представником всього світобуття української нації. Такі об'єктивні обставини зумовлюють зростання кількості помилок як в правоохоронній так і в судовій системі. Ми жодним чином не виправдовуємо наявність значної кількості помилок, що зумовлені об'єктивними обставинами, проте вважаємо, що їх можна пояснити військовими та пов'язаними з ними чинниками.

Суб'єктивна природа судових помилок репрезентується проблемами індивідуально-професійного характеру, та здебільшого вказують на низький рівень знань, умінь та навиків судді, представників суддівського корпусу. Визначене дає підстави нам стверджувати про низьку добросовісність вказаної групи, що не відповідає вимогам європейських принципів добросовісності. З цього приводу А. Лопатін аргументує,

що «слід не виключати серед підстав допущення судових помилок кваліфікацію конкретного судді, його моральні позиції та рівень правової культури»[4].

Зауважимо, що помилки можуть носити неумисний характер (лінгвістичні описки, недостатня кваліфікація, помилки в оцінці доказів), а також характер умислу, що первинно деформує систему конституціоналізму та демократизму в державі. Останні виникають в наслідок корупційних дій чи тиску на судову владу політичними органами, або неформальними елітами).

Судові помилки часто породжені також неефективною, або недоброчесною роботою інших фахівців. Польські науковці зокрема на прикладі судових справ Округного суду м. Кракова, що судові помилки часто є наслідком помилок судових експертів, що стають в основі судових рішень. К. Серединська аргументує, що «висновки судових експертів відіграють вирішальну роль у процесі прийняття судових рішень, а їхня якість безпосередньо впливає на здійснення правосуддя. Виявлені помилки, які часто є результатом системних недоліків та організаційних обмежень, можуть призвести до серйозних правових наслідків. Тому вкрай важливо вжити заходів, спрямованих на підвищення стандартів підготовки висновків, покращення нагляду за експертними звітами та забезпечення кращих умов праці експертів. В результаті таких зусиль можна буде зменшити кількість помилок, підвищити достовірність експертних висновків та зміцнити довіру до судової системи» [5]. Доречно погодитися з думкою науковиці, визнавши що для демократичних перетворень відповідно до європейських стандартів політика адаптації, удосконалення та формування доброчесності має мати комплексний характер та стосуватися публічної влади загалом та всіх учасників судового процесу зокрема.

В глобалізованому суспільстві проблема судових помилок набуває нового змісту. В ньому відбувається трансформація та видозміна процесів, імплементація позитивних міжнародних стандартів, інтенсифікується обмін правовими ідеями та юридичними практиками, тому проблема судових помилок набуває позатериторіального значення. Також тут слід згадати фактор масової міграції, що супроводжує глобальний світ сучасності.

Важливу роль у формуванні стандартів справедливого судочинства відіграють міжнародні судові інституції, зокрема Європейський суд з прав людини. Його практика виробляє обов'язкові для держав-учасниць орієнтири щодо забезпечення права на справедливий суд, передбаченого статтею 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Рішення ЕСПЛ не лише встановлюють факти порушення прав людини, але й формують прецедентні підходи до оцінки доказів, дотримання процесуальних гарантій та забезпечення незалежності суду.

Імплементація міжнародних стандартів у національні правові системи зумовлює необхідність удосконалення законодавства, судової практики та інституційних механізмів контролю. Зокрема, держави змушені переглядати підходи до доказування, забезпечення права на захист, презумпції невинуватості, а також процедур перегляду судових рішень у разі виявлення помилок, що сприяє утвердженню ефективного та справедливого судочинства на принципах верховенства права.

Щодо цифровізації суспільної реальності та глобалізації суспільства то змінні чинники також зачіпають систему правосуддя. Експерти вказують, що у середньому штучний інтелект підвищує точність таких завдань, як категоризація документів, виявлення прогалін на 60%. Ці технічні засоби також мають ширші наслідки, включаючи підвищення операційної ефективності, зниження витрат, вищий рівень дотримання нормативних вимог та кращий доступ до правосуддя [6]. Оскільки правові системи стикаються зі зростаючими вимогами та очікуваннями щодо ефективності, інструменти штучного інтелекту стають надійними рішеннями. Ці технології не лише

змінюють спосіб ведення юридичної роботи, але й значно підвищують швидкість і точність, а також управління величезними обсягами даних, з якими самотужки не можуть ефективно обробити люди, тому наукова спільнота констатує здатності ШІ автоматизувати та потенційно трансформувати юридичні операції, особливо в аналізі документів, прогнозній аналітиці та процесах прийняття рішень[7].

Висновок

Рівень громадської довіри до судочинства безпосередньо залежить від доброчесності суддів, дотримання принципів незалежності, що значно мінімізує судові помилки та сприяє ефективному правосуддю. Судові помилки виступають одним із ключових індикаторів дисфункцій у системі правосуддя та репрезентує об'єктивно-суб'єктивну природу їх здійснення. В умовах воєнного стану в Україні об'єктивні чинники, зокрема нормативна невизначеність, швидке нормотворення, ресурсні обмеження та безпекові ризики, істотно ускладнюють правозастосування. Водночас суб'єктивні аспекти, пов'язані з рівнем професійної підготовки, правової культури та доброчесності представників судової влади, залишаються визначальними для якості судових рішень. Сукупність цих факторів формує сучасні виклики для забезпечення ефективного судового захисту прав і свобод людини.

Мінімізація судових помилок потребує комплексного підходу, що охоплює удосконалення законодавства, підвищення професійних стандартів суддів та інших учасників процесу, а також впровадження міжнародних правових стандартів і практик. Важливу роль у цьому відіграють інституційні механізми контролю, практика міжнародних судових органів та цифровізація правосуддя, зокрема використання технологій штучного інтелекту для підвищення точності й ефективності юридичних процедур. У контексті демократичного розвитку держави та європейської інтеграції України забезпечення належного рівня правосуддя, запобігання судовим помилкам і зміцнення довіри суспільства до судової влади є стратегічними пріоритетами, що визначають стабільність правопорядку та гарантії реалізації фундаментальних прав людини.

Список використаної літератури:

1. Pikramenos M.N. Public Confidence and the Judiciary in a Democratic Society. In: Economou, E.M., Kyriazis, N.C., Platias, A. (eds) *Democracy in Times of Crises*. Springer, Cham. 2022 https://doi.org/10.1007/978-3-030-97295-0_12
2. Marinescu D. M. Good Delivery of Justice. Judicial Error. *Analele Universității Titu Maiorescu*, 2022. №21(XXI), 63-68.
3. Van Dijk F., Sonnemans J., Bauw E. (). Judicial error by groups and individuals. *Journal of Economic Behavior & Organization*, 2014. №108, 224-235.
4. [Лопатін А. В.](#) Судові помилки у цивільному судочинстві: постановка проблеми [Молодий вчений](#). 2015. № 4(2). С. 124-127.
5. Seredyńska K. Błędy i wyzwania w praktyce biegłych sądowych-analiza wpływu ekspertyz na decyzje sądów. 2025 URL: <https://ruj.uj.edu.pl/handle/item/555728>
6. Fathima M., Dhinakaran D. P., Thirumalaikumari T., Devi S. R. Effectual contract management and analysis with AI-powered technology: Reducing errors and saving time in legal document. In *2024 ninth international conference on science technology engineering and mathematics (ICONSTEM)*. P. 1-6.
7. Ejjami R. AI-driven justice: Evaluating the impact of artificial intelligence on legal systems. *Int. J. Multidiscip. Res*, 2024. №6(3), P. 1-29.